

Наталія Майнгардт - Гоголь (Хмельницький), старший науковий співробітник, зав сектором пам'яток історії та мистецтва відділу охорони пам'яток історії та культури у Хмельницькій області

Проблемні питання щодо паспортизації об'єкта історії « Місце битви польсько-шляхетської армії із військами Остапа Гоголя»

З прийняттям Указу Президента України «Про Національну програму відродження та розвитку українського козацтва» [1,1], наказу Міністерства культури і мистецтв України про заходи Міністерства культури до основних загальнодержавних заходів з виконання Національної програми відродження та розвитку українського козацтва на 2002-2005 рр. [2,1] та відповідного наказу Управління культури Хмельницької обласної державної адміністрації [3,1] перед сектором історії та мистецтва Відділу охорони пам'яток історії та культури у Хмельницькій області було поставлено завдання вивчення об'єктів історії козацтва . В свою чергу до виконання цього завдання співробітники сектору залучили спеціалістів районних та міських відділів культури.

На виконання вищеперерахованих документів, спеціалісти відділів провели досить копітку роботу і подали у відділ інформації про наявність у районах та містах об'єктів, пов'язаних з історією українського козацтва. З інформації відділу культури Кам'янець - Подільської районної державної адміністрації 2004 р. [4,1] ми і були поінформовані про такий об'єкт, як місце битви польсько-шляхетської армії із військами Остапа Гоголя в селі Китайгород Кам'янець - Подільського району Хмельницької області.

В історичних документах село Китайгород згадується з 1607 р. Село розташоване в 25 кілометрах від залізничної станції Кам'янець - Подільській [5,1]. В ХУІ – ХУІІІ ст. село входило у Подільське воєводство у складі Речі Посполитої [6,1]. Село з досить мальовничою природою. На весь світ відоме своїм еталонним розрізом силурійських порід - пам'яткою природи «Китайгородське відшарування». У селі зберігся старовинний костел Діви Марії (ХУІІІ ст.) і залишки панського палацу [7, 1].

Але, на превеликий жаль, мої дослідження в джерелах: Літописі Самійла Величка, «Пам'ятники старини в Подолії В.К.Гульдмана, «Сполохи козацької звитяги» Ю.А.Мицика, В.С.Степанкова, І.С.Стороженка, «Українська національна революція ХУІІІ ст. (1648-1676 рр.)» В.А.Смоля, В.С.Степанкова - позитивних результатів не дали, в жодному з них я не знайшла підтвердження факту, що у Китайгороді відбувалася битва польсько-шляхетських військ з військами Остапа Гоголя.

До кінця ХУІ ст. українсько-білоруське селянство знаходилося під владою католицького полонізованого дворянства. Наслідком утисків православних став підвищення напруги і врешті решт катастрофічне для Речі Посполитої повстання Богдана Хмельницького, яке почалося у 1648 р. [8, 1].

Щодо Остапа Гоголя - у В.А.Смоля, В.С.Степанкова читаємо : « У Подністров'ї розгорнувся рух опришків (левенців), загонами яких керували

Коломеда, Вовк, Чуйко, Іван Александренко, Недовісенко, **Остап Гоголь**, Іван Кияшко, Станіслав Мрозовицький та інші ватажки. З другої половини серпня вони на чолі загонів чисельністю близько 10 тисяч осіб взяли в облогу Кам'янець - Подільський, що тривала до початку грудня» (1648 р. - примітка автора) [9, 1].

В північно-західних районах Поділля лютували жовніри кам'янецького каштеляна Станіслава Лянцкоронського та П.Потоцького. Штурмом оволодівши Дунаївцями, С. Лянцкоронський наказав «вирізати його мешканців, а саме місто спалити» [10, 1].

Загони повстанців, особливо на Покутті та в Подільському воєводстві, чинили мужній спротив ворогам. Є дані про зосередження в третій декаді грудня великої кількості повстанців в околицях Кам'янця - Подільського [11, 2].

Повсталі подоляни створили 5 козацьких полків. Успішно діяли також загони опришків, очолюваних **О.Гоголем** та І.Кияшком [12, 2].

Після підписання Збаражсько - Зборівського договору на Поділлі знову загострилася боротьба населення. Особливо впертий опір відновленню старих порядків учинили покозачені селяни і міщани східної частини Кам'янецького та Летичівського повітів Подільського воєводства. Вони й далі контролювали територію по лінії Сатанів - р. Студениця - Бар.: ... аж до пізньої осені шляхта не могла відновити свого панування [13, 2].

Від Кам'янця до Могилева - Подільського тривав сильний опришківський рух. Найпотужнішим він був у Медоборах (Недоборах) - невисоких горах - товтрах, покритих густими лісами, що пасмом завширшки від 3 до 25 км простягаються теренами Поділля (від Бакоти на Дністрі через Княжпіль, Вербку, Нігин, Смотрич...). Саме товтровий кряж від Бакоти до Смотрича служив колискою й столицею подільського опришківства (левенківства), історія якого, на превеликий жаль, і досі залишається не до кінця з'ясованою [14, 2].

З вищенаведених цитат з джерел бачимо, що події, які відбувалися в Подністров'ї, пов'язані і з місцями, які прилягають до Китайгорода і мають відношення до полковника Євстафія (Остапа) Гоголя. Історики Т. Чухліб та М. Крикун («Остап Гоголь - гетьман козацтва Правобережної України») доводять, що це одна особа. Т.В. Чухліб в одній з своїх праць припускається думки: «... можливо, що місцем його народження було невеличке українське село на Поділлі під назвою Гоголі, яке перед тим заснував православний шляхтич з Волині Микита Гоголь» [15, 2]. Гадаю, що це - сучасне село Гоголі Віньовецького району Хмельницької області. За даними адміністративно-територіального поділу, є лише одне, саме це село [16, 2] на території Поділля.

За висловом Т.В. Чухліба: «... Є.Гоголь займав одне з чільних місць серед козацької старшини правобережних полків. У 1648 р. на чолі Кальницького полку, в якому налічувалося близько 2000 козаків, стояв полковник Остап Вінницький. Думку про те, що цим полковником, мабуть, був саме Гоголь, знаходимо у примітках до збірника документів під редакцією І Крип'якевича й І. Бутича» [17, 2].

Крім історичних джерел зверталася по допомогу в Китайгородську сільську раду з надією, що цей факт висвітлений в історії села, про допомогу на кафедрі історії Кам'янець - Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

На підставі джерел, можна стверджувати, що дії козаків під керівництвом Є.(О.) Гоголя відбувалися у Придністров'ї, можна припуститися думки, що біля села Китайгород відбулася локальна битва, але фактів, які би це підтвердили, мені, на жаль, знайти не вдалося.

Теперішні продовжувачі прізвища Гоголь проживають у с. Отроків Новоушицького району - звідки родом і мій дід Гоголь Феофіл Павлович.

З Китайгородом мене пов'язують родинні зв'язки. У травні 1925 р. тут народилася моя мама - Гоголь Любов Феофілівна, яка була керівником клубу інтернаціональної дружби «Планета Дружби» Хмельницької середньої школи № 16, науковим кореспондентом Науково -дослідного Інституту Педагогіки, їй присвоєні звання :«Відмінник народної освіти», «Учитель-методист», Заслужений вчитель Української РСР.

Література

1. Указ Президента України від 15.11.2001 р. № 1092/2001 «Про Національну програму відродження та розвитку українського козацтва».
2. Наказ Міністерства культури і мистецтв України від 14.12.2001 року № 767.
3. Наказ Управління культури Хмельницької обласної державної адміністрації від 19.12.2001 р. № 152 «Про заходи щодо виконання національної програми відродження та розвитку українського козацтва на 2002-2005 роки».
4. Інформація відділу культури Кам'янець - Подільської районної державної адміністрації 2004 р.
5. Сайт /<http://test2.dangerd.org/region/itern/29-hmelnickaja.html>.
6. Сайт /Китайгород - Российская Еврейская Энциклопедия/.
7. Гостинна Кам'яничина запрошує. – С. 11.
8. Сайт /[htt://usve1326.vserver.de/index.php/term/1-entsiklopediya,96-pol-sha.xhtml/](http://usve1326.vserver.de/index.php/term/1-entsiklopediya,96-pol-sha.xhtml/)
9. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція ХУІІ ст.(1648-1676 рр.). – К.: Видавничий дім «Альтернатива», 1999. - С.99.
10. Там само. – С.120.
11. Там само. – С. 120-121.
12. Там само. – С. 125.
13. Там само. – С. 142.
14. Там само. – С. 146.
15. Тарас Чухліб. Полковник і наказний гетьман Євстафій Гоголь // Пам'ятки України. - № 2 (березень-квітень 2009). - С.24.
16. Українська РСР. Адміністративно - територіальний поділ станом на 1.09.1946. – К.: Українське видавництво політичної літератури, 1947. - С. 726.
17. Чухліб Т.В. Є. Гоголь - полковник Війська Запорозького та наказний гетьман Правобережної України // Український історичний журнал, 1997. - № 1. - С.94.